

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

доктора економічних наук, професора Сментини Наталії Валентинівни
на дисертаційну роботу Павлової Марії Дмитрівни на тему
«Розвиток територіальних громад в Україні через ефективне залучення
міжнародних інвестицій», подану на здобуття ступеня доктора філософії
в галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки
за спеціальністю 051 Економіка

Актуальність теми дослідження

Дисертаційна робота Павлової М. Д. присвячена вирішенню актуальної проблеми розвитку територіальних громад в Україні через ефективне залучення міжнародних інвестицій. Проблема є критично важливою для адміністративно-територіальних одиниць держави, особливо в умовах сучасних викликів, що зумовлені воєнним вторгненням, а також необхідністю забезпечення сталого економічного відновлення у післявоєнний період.

Масштабні руйнування інфраструктури, втрата виробничого потенціалу та міграційні процеси суттєво послабили фінансово-економічну основу багатьох територіальних громад, що вимагає комплексних заходів для їхньої реконструкції та модернізації. За таких умов особливого значення набуває залучення міжнародних інвестицій як інструменту відновлення та розвитку громад. Міжнародні інвестиції забезпечують не лише доступ до необхідних фінансових ресурсів, але й сприяють впровадженню сучасних технологій, підвищенню рівня управлінської ефективності та створенню нових можливостей для економічного зростання.

Дослідження механізмів залучення міжнародних інвестицій допоможе виявити ефективні стратегії та практики, які сприятимуть сталому розвитку територіальних громад, що є особливо актуальним у контексті євроінтеграційного курсу України, який до того ж відкриває додаткові можливості для співпраці з міжнародними фінансовими інституціями, такими

як Європейський Союз, Світовий банк, Міжнародний валютний фонд та іншими стратегічними партнерами.

Відтак, дисертаційна робота Павлової М. Д., в якій зроблено спробу обґрунтувати теоретичні положення та розробити практичні рекомендації щодо ефективного залучення міжнародних інвестицій в розвиток територіальних громад України як підґрунтя формування стратегій соціально-економічного відновлення на місцевому рівні в післявоєнний період, є актуальною та має значну науково-практичну цінність.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій

Результати аналізу змісту дисертаційної роботи і наукових публікацій Павлової М. Д. дозволяють зробити висновок про те, що основні наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані в дисертації, є достатньо обґрунтованими й достовірними.

Належний ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертації, та їх достовірність забезпечені: комплексністю формулювання мети та коректністю визначення об'єкту й предмету дослідження; професійним вирішенням авторкою низки завдань, що сприяло реалізації поставленої мети дослідження; адекватністю структурно-логічної схеми дослідження визначеній меті – кожен наступний розділ чи підрозділ органічно пов'язаний з попереднім і доповнює його; використанням широкої джерельної бази за темою дисертації; обранням методів дослідження, які дозволили виявити проблематику та визначити предмет дослідження, удосконалити понятійно-категоріальний апарат предметної сфери дослідження, здійснити систематизацію факторів ефективності міжнародного інвестування, дослідити наявні та розробити власні концептуальні положення щодо механізмів залучення міжнародних інвестицій, сформулювати висновки проведеного дослідження на основі опрацьованих матеріалів; достатньою кількістю напрямів апробації отриманих результатів на наукових заходах.

Для дисертації характерна системність викладення матеріалу, вміння виділити суттєві моменти, чітка їх аргументація. Висновки дисертаційної роботи цілком обґрунтовані, коректні та логічно випливають з викладеного матеріалу.

Основні наукові результати та новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Ознайомлення з текстом дисертації дозволяє констатувати актуальність розроблення авторкою досліджуваної проблематики в цілому, виокремлення найбільш гострих проблем у межах предмета проведеного дослідження, а також наявність новизни їхнього наукового доробку.

Серед основних елементів наукової новизни варто виокремити такі здобутки:

- розроблено авторську модель ефективного залучення міжнародних інвестицій для розвитку територіальних громад в Україні як структурованого плану дій органів місцевого самоврядування зі стимулювання економічного розвитку територіальних громад, зокрема за рахунок поліпшення інвестиційного клімату, розвитку інфраструктури, людського капіталу, підтримки місцевих бізнесів, партнерства та співпраці (стор. 176-177);
- удосконалено науковий підхід до систематизації факторів, які впливають на формування інвестиційного клімату територіальних громад та підвищують ефективність міжнародного інвестування (стор. 98);
- обґрунтовано систему показників, за допомогою яких можна оцінити ефективність діяльності територіальних громад із залучення іноземних інвестицій (стор. 101; 127-128);
- напрацьовано науково-методичний підхід до формування інформаційного забезпечення механізмів залучення міжнародних інвестицій у розвиток територіальних громад (стор. 157-159);
- здійснено групування ризиків та загроз економічній безпеці (стор. 164-167), що покладено в основу побудови карти ризиків і загроз

економічній діяльності територіальних громад (стор. 169) як підґрунтя інформаційного забезпечення управлінських рішень іноземних інвесторів;

– запропоновано організаційно-економічний механізм залучення іноземних інвестицій в територіальні громади, як систему взаємозв'язаних економічних та організаційних процесів, процедур, інструментів та методів, що використовуються для досягнення бажаних економічних результатів (стор. 193-194).

Вивчення в комплексі ступеню обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірності і новизни дозволяють зробити висновок щодо успішності виконання поставленого наукового завдання та належного рівня оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності.

Теоретична та практична значущість отриманих результатів дослідження

Теоретичне значення результатів дослідження полягає в поглибленні теоретико-методичних підходів до ефективного залучення міжнародних інвестицій в розвиток територіальних громад України в умовах викликів сьогодення.

Результати дослідження мають також прикладне значення, що підтверджується довідками щодо їхньої практичної апробації у функціональній діяльності інститутів місцевого самоврядування. Так авторські напрацювання впроваджені у діяльності Миколаївської обласної ради (довідка № 1287-16-05-24 від 11.10.2024 р.), Херсонської обласної ради (довідка №01-36/700/791/1/11 від 16.10.2024 р.), Варвинської селищної ради Прилуцького району Чернігівської області (довідка № 02-25/2483 від 11.10.2024 р.).

Також практичне застосування матеріали авторських досліджень знайшли в освітньому процесі Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова Міністерства освіти і науки України, зокрема, при

викладанні навчальних дисциплін: «Міжнародна інвестиційна діяльність», «Міжнародна економічна діяльність України», «Ризик, невизначеність та інформація», під час практичної підготовки здобувачів, а також при написанні науково-дослідних робіт (довідка № 69-01/3780 від 17.10.2024 р.).

Повнота відображення наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, в опублікованих працях

Теоретико-прикладні положення, висновки та рекомендації дисертаційної роботи, що містять визначені елементи наукової новизни, повною мірою знайшли відображення у 18 наукових працях (у тому числі 10 – одноосібних): 6 статтях у виданнях, що входять до наукових видань, включених до переліку наукових фахових видань України; 11 публікаціях – у збірниках за матеріалами науково-практичних конференцій. Особистий внесок здобувачки у виконанні дисертаційної роботи підтверджується представленими публікаціями.

Кількість, обсяг і якість друкованих праць надають здобувачеві право публічного захисту дисертації.

Оцінка змісту дисертації, мови та стилю викладання результатів

Аналіз змісту дисертаційної роботи Павлової М. Д., викладених в ній теоретичних положень, науково-методичних і прикладних розробок, дозволяють оцінити її позитивно. Структура дисертації є методологічно обґрунтованою й логічною. Робота виконана літературною українською мовою, оформлена відповідно до нормативних вимог.

У вступі обґрунтовано актуальність дисертаційної роботи, сформульовано мету та завдання дослідження, викладено наукову новизну та практичне значення отриманих результатів, наведено інформацію щодо апробації результатів дослідження та публікацій.

У першому розділі увагу сконцентровано на характеристиці процесів залучення інвестицій в діяльність територіальних громад, класифікації форм

інвестування та теоретико-методологічних засадах організаційно-економічного механізму залучення і використання міжнародних інвестицій для розвитку громад, який є основою для розробки ефективної стратегії залучення іноземного капіталу та його впровадження на рівні територіальних громад.

У другому розділі дисертації досліджується поточний стан розвитку територіальних громад, динаміка міжнародного інвестування, вплив різних факторів на ефективність міжнародного інвестування, зокрема економічні, соціальні та фінансові чинники, які визначають результативність використання залучених коштів. Важливим аспектом є аналіз існуючих механізмів залучення і використання міжнародних інвестицій для розвитку територіальних громад, що дозволяє оцінити їхню ефективність і виявити можливі недоліки в процесах інтеграції міжнародного капіталу. Завершується розділ оцінкою ефективності міжнародного інвестування в діяльність територіальних громад, що включає в себе вивчення впливу міжнародних інвестицій на економічний розвиток, соціальні зміни, покращення екології на місцевому рівні.

У третьому розділі дисертаційної роботи обґрунтовано значення інформаційного забезпечення механізмів залучення міжнародних інвестицій; представлено модель оцінювання ефективності залучення міжнародних інвестицій, яка дозволяє систематично визначати рівень успішності інвестиційних проєктів та їхній вплив на розвиток територіальних громад; запропоновано механізм ефективного залучення міжнародних інвестицій, спрямований на оптимізацію використання міжнародного капіталу для соціально-економічного розвитку територіальних громад в Україні.

Висновки до розділів і загальні висновки дисертації є обґрунтованими, логічно зв'язаними із процесом поетапного виконання завдань і реалізації мети дослідження. Зміст дисертації відзначається завершеністю, цілісністю, достатньою аргументацією.

Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності

Ознайомлення з рукописом дисертаційної роботи та опублікованими науковими працями Павлової М. Д., в яких висвітлені основні наукові результати проведеного дослідження, дає підстави зазначити, що автор дотримується принципів і норм академічної доброчесності. У дисертаційній роботі наявні посилання на джерела інформації щодо використаних тверджень, ідей інших авторів, статистичних даних тощо. Посилання подані з дотриманням норм законодавства про авторське право, що дозволяє констатувати відсутність порушень академічної доброчесності у дисертаційній роботі.

Дискусійні положення та зауваження

У цілому позитивно оцінюючи результати дисертаційної роботи, варто зазначити, що вона містить ряд положень, які мають дискусійний характер, зокрема:

1. У першому розділі дисертаційної роботи авторка пропонує класифікацію територіальних громад, сформовану для цілей залучення міжнародних інвестицій (рис. 1.1.1, стор. 39). За таким критерієм, як «галузі економіки» класифікація територіальних громад, на наш погляд, є занадто узагальненою та не враховує всю багатогранність економічної діяльності адміністративно-територіальних одиниць, зокрема міжгалузеву інтеграцію (індустрію послуг, агротуризм, екопромисловість) та новітні економічні тренди (цифровізацію, зелену економіку, інноваційну економіку тощо) що є визначальними у формуванні конкурентоспроможності громад на глобальному ринку, створюючи більш диверсифіковані та інноваційні можливості для міжнародних інвесторів.

2. Дискусійним є віднесення бізнес-клімату (доступність кредитів, простота реєстрації бізнесу) до внутрішніх факторів інвестиційної привабливості територіальної громади (стор. 43) через обмежений прямий вплив громад на ці фактори, що, як зазначає авторка, є важливим аспектом при

визначенні критеріїв розмежування складових інвестиційного клімату на внутрішні та зовнішні (стор. 45).

3. Авторка зосереджує увагу на шести основних формах інвестування, визначаючи їхні переваги та недоліки (стор. 51-52). Одночасно за матеріалами дослідження не зрозумілою лишається позиція дослідниці щодо місця таких новітніх форм інвестування, як краудфандинг або мікрофінансування в сучасній класифікації інвестицій. У роботі важливо було б розглянути також потенціал їхньої адаптації до соціально-економічних умов українських територіальних громад.

4. Потребують конкретизації пропозиції авторки щодо віднесення показнику залучення інвестицій до фінансового блоку індикаторів, які відповідно до запропонованого авторського підходу використовуються для оцінювання ефективності міжнародного інвестування в територіальні громади (табл. 2.4.1, стор. 127). Так, не зрозуміло, як саме цей показник дозволяє «оцінити фінансову стабільність та рентабельність проєкту», про що йдеться на стор. 129.

5. Особлива увага в роботі приділяється інформаційному забезпеченню механізмів залучення міжнародних інвестицій. Одночасно по тексту розділу 3.1 має місце підміна поняття «інформаційне забезпечення механізмів залучення інвестицій» на «інформаційне забезпечення регулювання механізмів залучення інвестицій». Потребує пояснення та додаткової аргументації, що саме авторкою мається на увазі. Адже перший термін стосується загальної підтримки процесу залучення інвестицій інформацією, в той час як другий орієнтується на роль інформації в регулюванні та контролі цих механізмів.

6. Авторці доцільно було б детальніше дослідити регуляторні перепони та правові бар'єри, які можуть суттєво обмежувати або ускладнювати процес залучення іноземних інвестицій в Україну, зокрема в розвиток територіальних громад, а також те, які правові реформи, зміни в законодавстві або

вдосконалення існуючих механізмів тощо здатне підвищити привабливість іноземних капіталовкладень у громадах.

7. Досліджуючи процеси залучення інвестицій, важливо підкреслити вплив специфічних регіональних чинників (економічних, соціальних, екологічних) на особливості залучення іноземного капіталу в Україні. Врахування нерівномірності розвитку територіальних громад у різних регіонах дозволить точніше оцінити умови для інвестування, а також вплив цих регіональних відмінностей на загальні тенденції залучення іноземних інвестицій та ефективність їхнього використання. Це, у свою чергу, посилює репрезентативність отриманих висновків та узагальнень.

Проте, зазначені дискусійні моменти не мають істотного впливу на отримані результати дослідження та не зменшують його прикладного значення.

Тема дисертації є актуальною, а сама робота – завершеною науковою працею, виконаною особисто здобувачкою на високому науковому рівні, в якій отримано нові, науково обґрунтовані результати, що в сукупності розв'язують завдання поглиблення теоретичних засад, науково-організаційних підходів та розробки практичних рекомендацій щодо залучення міжнародних інвестицій для розвитку територіальних громад України.

Новизна висновків і практичних рекомендацій, викладених у дисертації, дають підстави оцінити роботу як вагомий науковий внесок.

Загальний висновок щодо відповідності дисертаційної роботи встановленим вимогам

Дисертаційна робота Павлової Марії Дмитрівни на тему «Розвиток територіальних громад в Україні через ефективне залучення міжнародних інвестицій» за своїм змістом і структурою є завершеним, цілісним, самостійним науковим дослідженням.

Вона відповідає спеціальності 051 Економіка, вимогам «Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261, «Вимогам до оформлення дисертацій», затвердженим Наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. № 40, та «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а її авторка, Павлова Марія Дмитрівна, заслуговує на присудження ступеня доктор філософії у галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 051 Економіка.

Офіційний опонент:

професорка кафедри «Економіка і
фінанси» Одеського національного
морського університету Міністерства
освіти і науки України,
доктор економічних наук, професор

Наталія СМЕНТИНА

Підпис засвідчую:

Вчений секретар

Тетяна КОРОБКО